

Arroteggemine

kuida Tallinna Pea-Piiblikoggoduse

ja abbi-koggoduste läbbi

pühhad kirjad

meie armsa Ma-rahwale on jäggatud.

Kolmas jäggo.

3296

Simon Johanna, armastad
sinna mind? Joan. 21, 16.

Armas luggeja! Sinna tunned sedda sanna, mis meie armas Dnisteggia ütleb Luka Ewangeliumis 10. p. 2. sal.: „Leikust on paljo, agga piisut töteggiaid; sepärrast palluge leikuse Issandat, et temma töteggiaid omma leikuse kallale wöttaks wäljaaiada.“ Ja nenda räkis ja käs kis Jesus palluda, kui temma neid seitsekümmend jüngrid seadis ja neid läkkitas, kaks ühhes ennese eli igga linna ja paika, kuhho ta pididi minnema. Sest temmal olli halle südda selle rahwa pärrast, mis olli rammoto ja ärrapillatud otsego lambad, kennel ep olle karjast. Ollid kül Juda rahwal neid pühhad seadused ja kombed, mis Mosese läbbi neile ollid antud; olli kül weel Jerusalemma lin ja se uhke tempel neile pühhaks paigaks, kus Jummalä temistust woisid pidada; ollid kül weel preestrid ja kirjatundjad, kes rahwale woisid Jummalä sanna ärraselletada; said neile kül need selged tunnistused sest wannemile tootud Dnisteggiaist kuulutud: agga süski kurjus olli kangeks läinud ja patto pimmedus woimust sanud: suurem hulk ei teadnud ennam, mis nemmad Messiaist pidid lootma, mötlesid, et temma pididi ilmlikko kunningriki seadma, ei pannud tähhele, et neile Peastjat hinge häddast tarwis olli ja leppitajat Jummalaga, kellest nemmad ollid ärratagganenud omma süddamega. Selle-

pärrast nemmad ei tahtnud Jesust wastowötta egga me-
narrandamise jutlust kuulda egga Jesuse pühha nomimist
pende pattude pärrast tähhele panna. Ja sedda suurem
rahwa pimmedus ja hinge hädda, sedda enam hallastas
Jesús nende peale: „sest Jummal ei olle omma Poega läf-
kitanud, et temma piddi mailma hukka moistma; waid et
mailm temma läbbi woiks önsaks sada.“ Ja sedda tundsid
monningad rahwa seast ja usksid Jesusse sisse, jätsid keif
mahha ja käisid temma järrele. Sepärrast said nemmad ka
temma kallist armo maitsuma, et õppiisid ütlemä: „Kelle
jure peame meie minnema: sest sul on iggawesse ello sannad.
Ja meie olleme usknud ja tunnud, et sinna olled se Kristus,
se ellawa Jummal Poeg.“ Ja need mehhed ollid tössisid
ja truid Jesuse tunnistajad; nemmad käisid keif maad läbbi
ja kulutasid sest risti lödud mailma Önnisteggiast, sedda
Juda rahwas kül tapnud, agga Jummal jälle ülesär-
tanud surmast. Ja mailma rahwa seast olli neid iggalt
polelt leida, kes sedda Ewangeliumi sanna wasto wöt-
sid, ja mitmes linnas said koggodused seatud, et se tootus
läks töeks: „Minno sanna ei pea mitte tühjalt taggasi
tullema, waid korda saatma, mikspärrast minna sedda ollen
läffitanud.“ Ja kui nüüd Jesús sel aial, kui temma alles
issi siin ma peal ellas ja rahwast õppetäs, rahwa peale
wates omma jüingrite wasto ütles: „Seikust on paljo, agga
pissut töteggiaid“: kui paljo enam tulleb nüüd meie aial,
kus Jummal sanna keige mailma rahwale peab kulutud
sama, tähhele panna, et leikust on paljo. Meie ei tahha
mitte räkida paggana rahwast, mis arwamata paljo alles
koggoni pimmeduses istumas on, ja kellele ep olle weel
Jummal sanna kulutud: waid kui agga mötleme keige risti-
rahwa peale, kellele jo Jummal sanna kulutamist ammust
aiast ja risti ussu seadused ja kombeid on, kus rahwast õp-
petakse Jummal sanna luggema ja neid lapsse põlwest risti
inimese kombel kaswatakse: siis peame öhtades ütlemä:
leikust on paljo, agga pissut töteggiaid. Jummal sanna
on seemne sarnane: sedda külwatakse inimeseste süddamesse
kui põllo peale; agga külwamist üffi ep olle kül: taimed pea-
wad hoitud, harritud, kastetud sama, et ka hakkawad kas-
wama. Nenda on ka inimesse süddame luggu: kui Jum-
mal sanna kül saab kulutud, siis wõtwad agga pissud sedda

wasto, ja kes sedda ka wasto wõtwad, neist kautawad mitto sedda sanna jälle ärra. Sedda näme meie, kui ennast ja teisi tähhele panneme. Oh kui mitto kord olleme meie Jummalala sanna kuulnud, kui mitto kord isse luggenud: agga kui waewalt on üks ehk teine sanna meie süddamesse jänud, kui pea sai se sanna jälle unnustud; kui waewalt hakkasime omma ello wiisid Jummalala sanna järrele parrandama ja Jummalala tahtmist ja käsko möda ellama: agga kui armsad on mailma wiisid, kui maggusad ja kerged lihha tahtmised. Oh kui meie mailma asjad ja wiisid, keif need pattud, mis likumas on, keif need kurjused ja hirmjad rummalused, mis ilma kartmata ja habbenemata tehakse, tähhele panneme ja mele tulletame: ennä need on ristiinnimesed! neid on Jesus Jummalala Poeg ka peastnud! need peaksid iggaweste õnsaks sama, need woiksid jo siin ma peal rahholiste ja õnsaste ellada: siis südda lähheb halledaks, ja ütleme: oh sedda leikuse tööd, kui wägga paljo on sedda, agga pishut tõteggiaid. Jah, armas söbber, minna sowin süddamest, et sinna saaksid ni hästi ennese kui teiste hinge luggu öiete tunda, et sinna ei peaks enam rahhul ollema sega, kuidas tännini olnud, waid hakkasid se peale mõtlema ja sedda noudma, kuidas assi woib parremaks miina. Sest tõeste: kurjus kaswab joudsaminne kui waggadus; ja et kurjus meie päiwil tahhab wäggise woimust wotta: kes sedda julgeb sallata? Sepärrast ärra toeta se peäle, et tännini kui ennegi saab Jummalala sanna kulunud, et seatud õppetajad ja hinge karjatsed seks on pantud ja ammeti peale kutsutud, et kirrikud ka weel täis rahwast on, kes Jummalala sanna kulutamist tähhele pannewad ja kuulwad. Ärra toeta se peale, et Piiblikoggoduste tö ja murre läbbi pühha kirja ramatuid ni rohkeste rahwa kätte sawad sowitud: waid mõtle järrele: kas sinno ümber kaudo on jo iggas maias pühha kirja ramatuid, nenda et iggäuks saab lahkeste ja iggatabhes luggeda? kas on iggas maias koddasid Jummalala sanna luggemised seatud, kus maia rahwas seltsis loewad, kui ka mitte iggapääw, ommeti saggedaste? kas towad kirriko-käiad iggakord ka hinge kassuks uut Jummalala Waimo ärratamist ja õsfasamist koio, et rahho ja ühhe-meelise ello sees ennese hinge õnnistust noudwad kartuse ja wärristusega? Kas sest saab küll, kui Jummalala sanna kord

näddalas saab firrifus Öppetaja suust kuulda? eks olle finnitamist, meletulletamist ja järrele kulamist tarwis? Wata eks olle nenda, kui Sunisteggia ütleb: Sedda leikust on paljo, agga pissut töteggiaid. Jah, pissut töteggiaid! et ka need, kellele Issand sedda tundmist on andnud, ommad käed sülle pannewad, ja mötlewad: mis mul sellega asja. Eks siis Issand olle ka ütelnud: Palluge leikuse Issandat, et temma töteggiaid omma leikuse kallale wöttaks wäljaaiada. Oh pange tähhele: Se on Issanda leikus! Keif need hinged, kelle kallal sedda tööd tulleb teha, on Issanda pärralt, on temmale temma kibbeda kannatamise ja surma palgaks antud ja temma on täit lunnastamise hinda nende eest wälja maksnud. Kes siis ühhe innimesele neid häid jannumid sest keige mailma Sunisteggiaist, kelle maggusa Jesuse nimme sees keif pattused sawad önnistud, kulutab, kes tedda maenitseb, et temma annaks omma hingekest selle hea ja trui karjatse holeks, kes keif ärrataddunud lambofesed on armastanud surmani, pealegi ristisurmani: se on Issanda töteggia ja temma fullane. Agga kes omma wenda jättab patto rummaluse ja holetuse sisse, kes ei wiitji temmaga söbralikkult hinge asjast räkida, ehk foggoni omma laiskust selle uskmatta möttega wabbandab, et ei maksja weel, et ei woeta weel wasto: se ep olle Issandaga ühhel nouul, nisuggusest ütleb Issand: Kes minnoga ei olle, se on minno wasto, se ei ussu sedda sanna, et temma arm tahhab meie nödruse sees täit wägge wötta. Wata, Issand käsib meid palluda, et temma töteggiaid omma leikuse kallale wöttaks wäljaaiada; kül temma siis meie palwed ka wöttab kuulda, kül temma ärratab neid, kes temma pühha töle kölbawad, kelle süddant temma juur armastus ja arm keige pattuse innimeste sou wasto on pehmeks teinud, et hakkawad teiste hinge hädda pärrast halledust tundma ja se peale mötlema, kuidas neile häddalistele woib abbi saata. Selle söwimise läbbi on Piiblikogodused seatud, et esmalt saaks pühha kirja ramatuid rahwa kätte murretsetud, kas alwa hinnaga müdud, kas luggeda laenatud, kas ilma kingitud. Ja sinna olled ka sanud kuulda ja luggeda, kuidas Piiblikogoduste tö ka meie Cesti-maal on korda läinud, ja tänno ja au olgo helde Issandale, sest möda läinud aastast woime selle polest jälle head ja rõõmsad sönnumid teada anda.

Armastus häädalise liggimese wasto ep olle weel külmaks läinud, käed lahti tehhes andid jaggama, egga polle ka armastus ja himmo Jummalä sanna järrele wähhenuud, et jälle mitto sadda ramatut ou ostetud ja kingitud. Wata, se on keit Issanda leikuse tö, mis hingede kallal tehakse, et meie sest woime nähha, kuidä Issand palwed wöttob kuulda. Ja sinna, armas wend, kas sa seisad weel töta turro äres ja wastad, et ükski ep olle sind weel palkanud. Arra panne sedda alwaks, et sinna üks öppimata ellad teiste öppimata inuimeste hulkas. Sedda sa jo moistad, kui sinno firrikus saab Piibli-Pühha petud, et sa koppiko ehk kaks wöttad kufrust wälja ja panned pekki peale selle öhkamisega, et Issand sedda pisto ka wöttaks wasto! Ehk sa lähhad ka omma öppetaja jure ja pallud tedda sinno uimme Piiblifoggoduse liikmeks üllespanna ja lubbad jou möda armastuse ande igga aasta maksta. Ja se on weel armsam, et sinna eunast ka inuimeste ees tunnistad ja omma armastuse tunnistamise läbbi ka teisi ärratad. Ja sedda sa moistad ka, kui sa nabriga ehk omma maialisega kõnneled, et sa tedda küsüd: kas olled tänna ka Jummalä sanna luggenuud ja palwed teinud? Woi kui nääd, et kegi tuttam ühhe ekkituse sisse sattab, et sa tedda lahkeste küsüd, kas se ekkitus ka Jummalä sanna ühte sünni? Ehk temma süddame tunnistus ärkab ja hakkab temma peale kaebama, ja temma mötleb omma hinge peale. Kas se ep olleks mitte Issanda leikuse tö? Oh süddame söbber, ma pallun sind, mötle Issanda sanna peale: „Leikust on palju, agga piisut töteggiaid: sepärrast palluge leikuse Issandat, et temma töteggiaid omma leikuse kallale wöttaks wäljaaiada.“ Kas sa olled ka Issandat pallunud? Kas sa olled ka omma poolt aitnud, et töteggiate arro woiks suremaks miina? Olled sinna ka Piiblifoggoduse liikmeks heitnud? Olled sinna ommas maias ka nouduud, Jummalä sanna armastust ja tähhelepannemist ja öppimist ärratada? Issand, kes sinne hinge on lunnastanud omma pühha kalli werrega, tahhab sind töteggiaiks omma leikuse kallale saata: ärra törku wasto!

Agga ehk sul tulleb jurem himmo selle tö peale hakkata, kui sinna kuled, mis Issand jo ou lastnud teha ja korda miina. Kule siis, mis Piiblifoggodused meie maal möda läinud aasta aial on Issanda abbiga sanud nouda ja teha.

Talliinna Pea-Piiblikoggoduse wallitsus on ka möbdäinud aasta aial jon möda püüdnud, et allati walmis pögitud Pühha kirja ramatut olli sada: ja et kül sure trükkija Piiblid otša sanud nenda et neid wimati kusti ep olnud sada, siiski on 1569 ramatut ärramüdnud, ja 215 ramatut ärrakingitud. Iggaüks woib sest arwada, kui paljo neid weel on, kellel ep olle Jummala sanna ramatuid. Ja kui nüüd ue aasta hakkatusel sure trükkiga Piiblid jälle walmis said: wata siis olli neid tahtjait ni paljo, et pole aastaga peale 500 täit Piibelt on wäljaantud. Jah, tänno helde ja armolise Is-sandale, et Lemma sedda joudo on annud, et ni mitnele Lemma pühha kallis sanna wois alwemalt murretsetud sada, ja weel ennam tänno selle eest, et Teuma ka weel sedda himmo iggawesse ello leiwa järrele inimeste süddamette siise panneb. Talliinna Pea-Piiblikoggodus korjas 1440 rub. 74 kop. hõb. armastusse annete ja ärramüdnud ramatude läbbi. Selle rahha sekka tulleb arwada, mis abbi-Piiblikoggodused on saanud: Rappla kihheltkonnast 25 rub., Kosse kihhelt. 24 rub., Jürri kihhelt. 10 rub., Simona kihhelt. 20 rub., Marja kihhelt. 10 rub., Rakwerre kihhelt. 9 rub., Niggola kihhelt. 11 rub., Jõhwi kihhelt. 25 rub., Koiro kihhelt. 12 rub. 50 kop., Jerwa Jani kihhelt. 3 rub., Maddikse kihhelt. 10 rub., Ambla kihhelt. 7 rub., Kullama kihhelt. 5 rub., Wiggala kihhelt. 15 rub., Kirrewerre ja Eihhota kihhelt. 20 rub., Karruse kihhelt. 11 rub. 50 kop., Martna kihhelt. 14 rub., Rid-dala kihhelt. 50 rub., Põhhaleppe kihhelt. 68 rub. 85 kop. hõb. Sest rahhast on 1322 rub. 89 kop. wäljaantud, nenda et ka üks ossa wõlladest sai tasfutud, ja on weel 117 rub. 85 kop. hõb. järrele jänud.

Teised Piiblikoggodused, mis Talliinna Pea-Piiblikoggodusega seltsis Jummala sanna ramatud müwad ja lauta-wad, on ka ommaist tööst arro teinud ja teada annud, mis sün al järge möda on ülles pandud.

1) **Rappla** kihheltkonna Piiblikoggodus pidas Piibli-Pühha 4 Mihkle kuu päwal ja Koiro õppetaja Hoffmann olli ka sekki päwaks tulnud, koggodusele Jummala sanna kulutama. Olli ka wägga suur hull rahhast mitmest kihheltkonnast kokko tulnud, et keik ei mahtund kirrikus ollema.

Sai rahwale ka sest rägitud, et iggaüks Issanda armastuse polest peaks Piiblikogoduse seltsi heitma ja teistega ühtlase palwe ja armastuse annetega sedda Issandast ni armoliktult õnnistud Piibli ramato lautamisse tööd korda saatma. Tullid siis ka pärrast kolm hinge, kes lubbasid Piiblekogoduse liikmeks heita ja ka igga aasta joudo möda omma armastuse andi tua. Nüüd on siis 10 liiget Rappla kihelkonna Piibli kogodusel. Ehk monni mees, kes sedda loeb, panneb immeks, kuida selle sure kihelkonna seest ey olle ennam leida, kel se nou peaks ollema Piiblikogoduse liikmeks jada, ja küsib ka, kust se peaks tulles? Ei minnagi tea selle peale wastada, kas rahwas ei sa sest asjast arro, woi kas nad ei ussu sedda suurt ja armast ossasamise kasse, mis igga üks saab, kes teistega ühtlase armastuses Issanda wasto Lemma ello sanna lautamisse eest murret kannab. Sest selle tö jures lähhäb se sanna täieste töeks: Andes same ja wöttame. Sel Piibli Pühhal ei sanud ennam kui 9 uut Testamenti kingitud nisuggustele, kes sedda ramato enne ollid laenanud ja siis jälle seatud aial taggasi tonud. Ja et küll paljo ennam Testamenti ramatat nenda laenuks ollid wälja antud, siiski ei tonud rahwas neid mitte jälle taggasi, et pididi neid nende käest hopyis ärrawoetama. Mast aial on üllepea 64 pühha kirja ramatud wälja antud. Rahha on sisse tulnud 64 rub. 9½ kop. hõb. ja sest jälle ärratarwitud 41 rub., et 23 rub. 9½ kop. weel järrele jãmas on. Andko siis armolinne Õnnisteggia, et selle sure kihelkonna rahwas peaksid Piiblikogoduse tö ja sowimise polest hoofsamaks minnema, nenda et süddame armastusega ühte nousse ja ühte seltsi hoidaksid.

2) **Rosse** kihelkonna Piiblikogodus pidas Piibli Pühha 11mal Joulo kuu päwal ja tullid wägga paljo Maa ja Sassa rahwast kokko. Sel päwal said 24 uut Testamenti kingitud, ja ärramüdüd on 36 uut Testamenti ja 5 Piibelt, üllepea 65 ramatud. Reist Piiblikogoduse liikmettest, kes lubbanud igga aasta omma andi maksta, on 2 puhkama läinud, agga 10 hinge on jure tulnud ja nüüd on üllepea 51 liiget. Selle rahhaga ühtekokko, mis teisest aastast olli üllejãnud, on sisse tulnud 53 rub 67 kop. hõb. ja sest on wälja antud 43 rub. 50 kop., ja 10 rub. 17 kop. jääb jälle järrele.

3) **Jürri** kihelkonnas sai Piibli pühha 12. Künla kuu päwal pühhitsetud, ja olli Tallinna Ma-Kirikko noorem õppetaja waewaks wõtnud, jenna tulla, woõrast leiba rahwale pakkuma. Kirrifut ollid küünlattega ehitanud ja mängiad jahtutasid koggoduse laulo, ja wois kül mitmel se mõtte ja sowiminne süddamest tousta, et saaksid ka ued orrilad murretsetud. Koggodusel olli sest pühhitsemisest wägga hea meel ja panni jutlusse janna wägga tähhele, mis läbbi sai selletud, kui wägga tarwilinne ja kassolinne Jummal janna luggeminne on, kui sedda hole ja tähhele pannemise ja palwega tehhasse. Altari ees said 9 uut Testamenti waešte lastele kingitud ja enne ollid jo 5 ilma ärraantud. Kül siis laste wannemad wägga tännolikko melega selle anni ülle römustasid, nenda kui ka üks tallomees wägga ligutud süddamega sedda Piibli ramato suud andes wasto wõttis, mis enne laenuks ta käes olnud, ja mis temma nüüd isji joudis osta. Muldjest Arroteggemise ramatokesest said 50 tükki ärrawidud. Üllepea on 48 pühha kirja ramatut sel aastal ärraantud. Rahha tulli sisse 38 rub. 97½ kop., ja sest on wälja autud 29 rub. 95 kop., ja jäwad weel 9 rub. 2½ kop. hõb. järrele.

4) **Missi** kihelkonnas sai wast mullo uus Piibli koggodus seatud ja nimmetasid ennast 25 hinge koggoduse liikmeks. Ja kül on nähha, et rahwal on nälg Jummal janna ramatude järrele, et said 5 täit Piibelt ja 10 uut Testamenti ärramüdüd. Andko Jummal neile römjaste sigida ja kassuda selle õntsa Piibli ramato lautamise tö jures, et olleks paljo neid tahtsuid ja ka neid, kes armastusega omma ande Issandale liggimeste hinge kassuks kokkopannewad.

5) **Simona** kihelkonna Piibli koggoduse wallitsuse liikmetest on üks Issandast ärrakatjutud, siiski püüdwad teised sure holekandmise läbbi kasso saata, ja ka keige koggoduse melest on Piibli ramato lautaminne wägga armas ja kallis. Sepärrast sai Piibli-Pühha 7 Leituse kuu päwal sure ossajamisega petud ja on ka paljo ramatuid ostetud, üllepea 116 ramatut, ja 12 ramatut on ka ärrakingitud. Isseärranis on se ka wägga armas pruk, et nored rahwas, kes luggema tullewad, ennestele ka pühha kirja ramatut noudwad, et woiksid uut ello selle nou ja lubbamisega hakata, et lubbawad tihti Jummal janna luggeda ja sedda

selget Jummalat töt kindlaks põhjaks omma ellule raiada. Üks abbiello rahwas, mis kaua ridus ellanud, leppis jälle kokko ja sai uus Testament temmale antud, ja lubbasid rõmoga, seltsis luggeda ja üht meelt piddada waimus rahho süddame läbbi, allanduse ja tasandussega ja pitka melega teine teist sallides armastuse sees. Minnewast aastast olli 25 rub. 31 kop. järrele jänud ja korjati jure 73 rub. 91½ kop., ja sest sai wäljaantud 73 rub. 71 kop., nenda et weel 36 rub. 71½ kop. järrele jänud.

6) **Marja** firrikus sai 5 Kүүnla kuu päwal teine Piibli-Pühha petud. Rahwa hulk, mis olli kokkotulnud, wõtsid liqutud süddamega sest pühhitsemisest ossa. Sel päwal said 500 arroteggemise ramatut ärraantud. Kүүnla kuust 1848 Noja kuust sadit 1849 on üllepea 319 pühha kirja ramatut muist müdud ja muist ärrakingitud. Sisse olli tulnud 157 rub. 7 kop. ja wäljaantud 146 rub. 32 kop. ja jääb ülle 10 rub. 75 kop. hõb.

7) **Makwerre** Piibli koggodus on 39 uut Testamenti ärramüinud, agga täit Piibelt mitte ühteainustki, sest et neid ep olnud sada, et kül wägga paljo neid himmostasid. 9 rub. hõb. on korjatud ja se rahha Tallinna Pea-Piibli koggoduse kätte läffitud.

8) **Niggola** kihhelkonnas on ka Piibli koggodus seatud ja lastsid 15 liiget ommad nimmed ülles panna, et lubasid igga aasta omma ande maksta. Selle kihhelkonna teise jäo seest on jo 72 täit Piibelt ja 221 uut Testamenti õpetaja hokandmise läbbi leida, agga teisest kihhelkonna jäust ep olle weel teada, kui palju ramatuid seal on. Sealt sai Tallinna Pea-Piibli koggodusele 11 rub. läffitud ja selle wasto saiwad Tallinnast saksa kele 2 Piibelt ja 3 uut Testamenti ja 35 maa-kele uut Testamenti sadetud.

9) **Jõhwi** kihhelkonnas peti 1849 aastal 28. Leikuse kuu päwal esminne Piibli-Pühha ja koggodus wöttis sure rõmoga sest pühhitsemisest ossa, ja said ka 300 Arroteggemise ramatut jäntud. Üks Rubbermango kohto herra, kes Jõhwi kihhelkonnast pärritud, kinkis 50 uut Testamenti armastuse mällestuseks, ja on nüüd jo keigewähhemist 360 pühha kirja ramatut kihhelkonna rahwa kätte murretsetud.

10) **Jerwa**-maal **Petri** kihhelfonna Piiblifoggoduse läbbi on üllepea 757 täit Piibelt ja uut Testamenti wälja jäntud.

11) **Türri** kihhelfonnas said agga 2 täit Piibelt ärramüdüd, et neid ep olnud ennam sada, ja peale sedda 33 uut Testamenti muist müdüd, muist fingitud.

12) **Koiro** kihhelfonna Piiblifoggodus piddas Piibli-Pühhat 11. Mihkle kuu päwal. Pillistwerre öppetaja, kes sel päwal jutlust teggi, tunnistas, kuida Piibli-Pühha pühhitsemise läbbi usk ja Jumjala sanna armastus rahwa süddames wägga ärratakse ja kinnitakse, ja et sellepärrast iggaüks sedda pühha-piddamist peab öiete tähhele pannema omma hinge kasjaks, et temma öppiks tundma, mis suur ja kallis warra temmale Jumjala sanna ramato sees on tallele pandud. Sellepärrast olli ka wägga kahjo, et mitto meest Paide liäna loda pärrast, mis teisel päwal hakkas, jäid kirriko tullematta. — Sest rahhast 38 rub. 96 kop. mis sisse tulnud, sai wälja antud 26 rub. 46 kop. ja 12 rub. 50 kop. on weel järrel. Müdüd ja fingitud on 16 täit Piibelt ja 22 uut Test. et jo 888 pühha kirja ramatut kihhelfonnast leida on, siiski on weel mitto maiasid ja küllasidgi leida, kus ep olle ei Piibelt egga uut Testamenti; ja kui öppetaja kord laste loetamist piddas ja lastis lapsed uest Testamentist luggeda: siis ütlesid, et weel ep olnud enne sedda ramato nähha sanud, ja neid lapsi olli liggi 120. Oh sedda tööd, mis seal weel Piibli koggodusel tulleks tehha! Issand isje tehko omma wäggetwa armo läbbi keikide süddamed ja käed lahti palwele ja töle Temma winamäel!

13) **Jani** kihhelfonna Piiblifoggodus piddas 24. Lehte kuu päwal kofkotullemist, ja öppetaja wöttis 25. Saulo Laweti Lawloramatust maenitsuse alluseks. Siis said 7 täit Piibelt jäntud ja 20 uut Testamenti waesema koggoduse liikmetele fingitud. Koggodus on 38 rub. 33 kop. sisse sanud ja 21 rubl. 69 kop. wäljaannud, ja 16 rub. 64 kop. jänud weel ülle.

14) **Madikkse** kihhelfonnas sai 13. Talwe kuu päwal uus Piiblifoggodus seatud ja 37 koggoduse liget lub-

basid igga aasta omma armastuse ande kofkopanna. Üks fihhelfonna moisnik kinkis Piiblikoggoduse hakkatuses 20 rub. hõb. ja pea ollid 56 rub. 55 kop. kofkopantud; sest rahhast on 10 rub. Tallinna Pea-Piiblikoggodusele sadetud ja teise rahha eest on Pühha kirja ramatuid ostetud. Ja et kül lühhikese aiaga jo 100 ramatuid ärramüdüd on, siisti on neid weel paljo, kes süddamest iggatseswad, emesele ramato nouda.

15) **Umbla** fihhelfonna Piiblikoggodus ei sanud enam kui 20 uut Testamenti ärramüüa, sest et täied Piiblid ollid otša sanud. Neil olli 28 rub. 58 kop. ja sest on wäljaantud 8 rub. 25 kop., ja 20 rub. 33 kop. on weel järrele jänud.

16) **Kullama** fihhelfonna Piiblikoggodus sai 9mal Wina kuu päwal ueste seatud ja 27 koggoduse liget lubbasid igga aasta armastuse ande maksta; ja seadsid ka esimest Piibli-Pühha 24. Wina kuu päwa peale. Sel päwal said 5 täit Piibelt ja 10 uut Testamenti, mis Tallinna Pea-Piiblikoggodus olli hakkatuses kinkinud, jäütud, Piiblid waeste perrewannematele ja Testamentid teiste waestele, kes Jummalala sanna armastawad. Peale sedda on weel 44 pühha kirja ramatut wäljaantud. — Neil olli rahha 45 rub. 53 kop. ja sest sai wäljaantud 32 rub. 50 kop. hõb., ja jäi ülle 13 rub. 3 kop.

17) **Wiggala** fihhelfonna Piiblikoggodus sai mullo sui seatud ja lassid 40 liget ommad nimmed üllespanna. Esimest Piibli-Pühha peti teisel Kristuse Tullemise pühhal. Remmad korjasid 33 rub. 46 kop. ja andsid sest wälja 31 rub. 20 kop., ja jäi neile järrele 2 rub. 26 kop. hõb. — Remmad on 14 pühha kirja ramatud ärramüüdüd. Peale sedda, ilma Piiblikoggoduse kulluta, on selle fihhelfonna rahwale kingitud: 13 täit Piibelt, 14 Laulo-ramatut, 66 Katekismuse ja 50 A B D ramatut.

18) **Kirrewerre** ja 19) **Sihhola** fihhelfonna Piiblikoggodustel on 24 liget, ja möllemad koggodused pidasid ühtlase Sihhola kirrikus Piibli-Pühha sel pühha päwal, mis pärrast Lutteruse õige usso ülleswõtmise pühha on. Ka Sihhola linna rahwas wõtsid sest pühhitsemisest ossa, ja

need rohked armastuse annid, mis said kofkopantud, tunnistasid selgeste, kuidas iggaüks joudo möda püüdis Piiblikoggoduse kassolikko tööle abbiks olla. Sellesamma nouga tulli ka üks naene woõrast kihhelfonnaast, kus weel ei peta Piibli-Pühha, ja ütles et südda ei annud rahho, et agga piddand ka tullesse sedda pitka teed ja sest kallist pühhitsemisest ossa wõtma. Üks teine waene Liina koggodusest andis wägga rohkeste, ja üks tüttarlaps maalt toi omma ande, nenda kuidas temma jo enne olli näitnud, kui wägga armas temma melest Piiblikoggoduse sowiminne on. Ja mitto, kellest sedda ei tohhind lota, andsid ommad annid, ja teised jälle ei putunud selle asjasse, et kül wois arwada, et nemmad piddid Piiblikoggoduse tööd heaks kiitma. Agga wägga suurt halledust teggi se tähhele panneminne, et mitto sadda sedda rohket wilja ande, misga helde Loja rahwa põldo olli õnnistanud, enneminne prassimise ja jomiseega raiskasid, agga Jummalala janna kutsmise wasto ommad kõrwad ja süddamed kõrwaks teggid. Hallastago se armolinne Õnnisteggia isse nende waeste pinmedate peale, et nemmad meelt pärrandaksid ja töt hakkaksid tundma, ja et nemmad jälle woiksid üllesärkada ja kurrati kõiest peaseda, kellest nemmad on fiini woetud, temma tahtmist teggema. 2 Timot. 2, 24—26.

Ärramüdüd on 97 pühha kirja ramatut, ja rahha on korjatud 46 rub. 69 kop. hõb.

20) **Karruse** kihhelfonna Piiblikoggodusel on 50 liget, kes igga aasta seatud ande makswad sedda möda, kuidas kellegi joud on. Seal sawad ka Piiblid ja ued Testamentid laenuks luggeda antud, ja on mitto kord se suur kassjo olnud, et niisuggused, kes enne pühha kirja ei tunnud egga armastanud, sest laenatud ramatust ni sure himmo ja ossafamisega hakkasid Jummalala janna luggema, et isse ramato ennestele noudsid osta. Sel aastal ep olle kül mitte ni paljo andisid korjatud kui enne, et ka mitto ollid omma rahha koppikad waeste paggana rahwa kassuks annud, et neile saaks Jummalala janna ramatuid sata: agga sedda ep olle tarwis kahhetseada, sest et üks keik on, mil wiisil armastus aitab Jummalala riki lautama ja hingesid Lemmale saatma. Üllepää olli neil rahha 42 rub. 65 kop., sest on

wäljaantud 32 rub. 30 kop. ja 10 rub. 35 kop. on weel järrel. — Ürramüdüd said 34 ramatut, — ja nende seas ka 1 hebreä keele Piibel ja 1 hebreä keele Laweti laulo ramat; 22 ramatut on ärrakingitud ja 9 ramatut wälja laenatud: ühtekokko 65 ramatut.

21) **Martna** kihhelsonna Piiblikoggodusel on 19 liget. Üllepä tulli neile rahha sisse 39 rub. 22 kop. hõb. ja sest sai wälja antud 39 rub., et agga 22 kop. neil järrele jänud. Ürramüdüd said 23 pühha kirja ramatut. — Wägga armas on kuulda, kuidä üks tüttarlaps sedda rahha, mis temma omma kassjo kannade eest olli sanud, römoga andis, et saaks Piibli ramato, ja üks teine waene leff pallus allandlikkult, 35 kop. eest Piibli ramato temmale anda, et temmal ep oluud ennam hinge tagga, et temma woiks omma wäetima lastele Piibli ramato keige kallimaks hinge warraks järrele jätta, kui temma kord nende seast peaks lahkuma. Ja kui temma palwed möda ramat temma kätte sai antud, siis andis temma silmaweeaga ramatule suud ja langes põlweli mahha Issandat tännama selle kalli taewa leiwa anni eest.

22) **Riddala** kihhelsonna Piiblikoggodusel on 41 liget. Nemmad korjasid 50 rub. 68½ kop. hõb. ja andsid sest wälja 50 rub., mis nemmad Tallinna Pea-Piiblikoggoduse kätte saatsid, ja jäi neile agga 68½ kop. järrele. Wäljalautud on sanud 23 pühha kirja ramatut. Peale sedda sowis üks tuttau saks, kelle wannemad Riddala kihhelsonnas ellanud, selle walla perremeestele 5 täit Piibelt, ja saunameestele 3 uut Testamenti kintida, ja need ramatud said Piibli-Pühhal, mis 16. Wina kuu päwal sai petud, neile antud ja wõtsid nemmad neid ligutud süddamega ja tännolikko melega wasto, helde andjale Issandalt õnnistamist sowides.

23) **Riggola** kihhelsonna Piiblikoggodusel on 24 liget. Nende kokkopandud rahha olli 13 rub. 20 kop. hõb. ja 20 Pühha kirja ramatut on wälja lautud. Agga wägga paljo tahtsid sure trükkiga Piibelt osta, mis neile wast sel-sinnatsel aastal said murretsitud.

24) **Põhhaleppa** kihhelsonna Piiblikoggoduse poolt kuleme, et jo 162 liget on, kes omma iggaaastast ande

makswad, ja mitto neist on igga aasta rohke minne annud, ja monned ka 3 ehk 4 aastase jäo korraga. Üks wiggane rätsep andis esite 20, siis 25, pärrast 30 ja nüüd 50 kop. hõb.; teine wiggane, kes waese waewalt näppudega ennast toitab, tõi korraga 6 rub. hõb., ja ütles, et temma kül weel ep olnud õiget arro sanud, mis Piiblikogoduste noud minne on, siiski möttelnud, kui nisuggused, kes Jesust armastawad, rahha kokkopannewad, selle sowimisega, et ka teised õppiksid Jesust tundma ja armastama, sedda asja wägga hea ollewad, ja sepärrast on temma ka süddamest sowinud, omma poolt middagi jure lissada, agga wanna lihha on sedda ifka keelnud. Agga nüüd hakkand se mötte: „kui se tulleb mulle pattuks“ tedda waewama, et temma ei woinud rahhole jada, kunni ta wõtnud kätte ja tulnud sedda pitka teed (peaego päwa teed) jure hirmoga, et wanna meel sedda woetud head nou jälle ta käest ärrarikkuks, ennam jowstes kui käies, et ta jaoks sedda enneminne omma ande teiste kätte anda. Ja ta ütles weel: „Ma ollen ni wägga rõmus, et minno koppikad ka mahtuwad senna sekka.“ Ei tea, kas temma ka tundis sedda sanna, mis 2 Korin. 9, 7. üllespantud on. — Sio maal andwad perremehhed omma sullastele wägga wähe palka: sepärrast on monned moisawannemad omma poolt nattukest jure lissanud. Üks noor mees pallus, selle anni eest temmale sedda feigekallimat ja jädawad warra, üht Piibelt kinkida. Mullo kewwade langes liisf temma peale, et ta pididi soldatiks minnema. Siis wiis temma wägga kurwa süddamega omma kallist ramato jälle taggasi moisa, ja pallus, et sedda pididi temma käest jälle wastowoetama, sest et temma sedda suurt ramato ei woiks omma kasa wõtta. Moisa herra wöttis ramato wasto ja maksis hinda wälja, agga praua läks ja toi mehhele uut Testamenti ja kinkis temmale mällestuseks. Kül siis mees tännas, pigistas ramato wasta rindo ja andis mitto kord suud: sest temma olli jo tunda sanud, et Issand on hea ja temma sanna maggusam kui messi, ja kui messi, mis kerjide seest joseb. Law. I. 34, 9. n. 19, 11. Ja pärrast olli nähha, kuido noor mees üksi laewas istus ja Testamenti lugges. Andko Jummal, et temma Jummalala sanna armastus woiks mitme nore hingele heaks märgiks olla, kui hädda ja kurbdus käes on, et siis omma meelt ei

lahhutaks kurja wallatuse, waid Jummalala armo wäe ja troosti läbbi. Teie nored mehhed, kes ehk tännawo süggise ka omma sündimise maalt peate ärraminemema, möttelge, mis teiegi kohhus on tehha, kui sedda loete. — Üks haige tüttarlaps aias onmad wannemad wodi jure põlweli mahhalangema ja Isfondat palluma, et Temma tedda pea siit maailma käärrast wöttaks peasta. — Üks waene lest naene, kes uut Testamenti selle lubbamise peale olli sanud, igga pääw omma lastega luggeda ja palwed tehha, kostis kui tedda küsiti: kas temma üksi omma nelja lastega saunas ellas: Ja küll teist inimest ep olle mo jures ollemas, agga Jesus ellab minno maias: sest muido minna ei teaks, kuida minna omma lesse põlwe aial ka ühte ainust päwa olleks woinud ellada ja ennast ja lapsi toita. — Põhhaleppa kihhelkonnas sawad nüüd 59 täit Piibelt ja 11 uut Testamenti laenuks wälja antud luggeda, ja kui ka wahhest kegi ramato jälle taggasi toob, kui temma isse on joudnud uut ennesele osta, siis on ikka jälle palju, kes ramato laenuks palluwad. — Sel aasta aial on 77 pühha kirja ramatut ärramüüdud, ja sisse tulnud rahha 68 rub. 85 kop. hõb. on Tallinna Pea-Piiblikoggoduse kätte läkkitud.

Weel tulleb nimmetada, et Harjo maal Paldiski linnast, Wirro maal Mürise moisast, kust 846 pühha kirja ramatut müüdud, ja Väinemaal Lihhola linnast, kust 104 ramatut on müüdud Tallinna Pea-Piiblikoggoduse hõle kandmise läbbi on pühha kirja ramatut sada. Nenda woib siis julgeste võlda, et kes Jummalala sanna himmostab ennesele nouda, neid ramatuid iggalt polelt leiab ja saab osta, ilma otšimata, ja on ka ramato hind ni alw, et ikka woiks osta, ja kellel koggoni ep olle joudo, sellele saab kingitud ehk laenuks antud. Kust sedda ennemuiste olli kuulda: eks siis nüüd peaks Jesuse sanna rohkeste likuma iggas maias ja ellama iggas süddames?

Nenda kui Tallinnas on ka Hapsjalo liinas teine Pea-Piiblikoggodus, mis jo aastal 1838 seati mitmest Jummalala sanna armastajast. 11 aasta aial, ni kaua kui nemmad on püüdnuud Jummalala sanna ramatuid lautada, on nemmad üllepea 996 rub. 11 kop. hõb. korjanud neist armastuse andidest, mis selle Piiblikoggoduse liikmed kokkopannid, ja on

512 täit Piibelt, 1071 uut Testamenti, üllepea 1583 ramatut wäljaantud; peale sedda on ka 100 Epistli ja Ewangeliumi ramatut Paulo ramato jäust ärramüdüd. Sel koggodusel on 18 liiget. Selle Pea-Piiblikoggoduse körwas käib ka Noa-rootsi kihhelkonna Piiblikoggodus. 31 maakele täit Piibelt ja 3 rootsi uut Testamenti on seal ärramüdüd, ja 3 rub. hõb. on koggoduse liikmed sisse maksnud, jr on sest rahhast, mis neil enne olnud, weel 5 rub. 70 kop. järrel, ja 10 rub. hõb. sai Hapsalo Pea-Piiblikoggoduse kätte läkkitud.

Panne nüüd tähhele, armas luggeja, mis sinna Piiblikoggoduse tööst meie Cesti-maal olled luggenud. Sa loed küil paljat numbrid ja unnustad neid jälle ärra, agga eks ei jä so mele se suur hull hingesid, kes hakkanud Jummalanna jälle armastama ja luggema? Kas sinna ei pea sest ühtegi luggu, et armastus ni palju andisid on kokkopannud, ja ennamiste waesed on sedda toimetanud. Oh sedda tänno, mis nende süddamest, kes ramatud sanud, on tounnud Jummalala pole, oh sedda selget rõmo, mis neil olnud, kes heal meel ommad annid maksnud. Jah, iggaüks peab rõmustama ja tännama selle ülle, kuida Issand tõteggiaid omma leikuse kallale wõttab wäljaaiada. Agga süiski selle rahwa peale wates, mis alles ilma Jummalala sannata, ilma temma armo tundmatta, omma pattuse süddame pimmeduses ja rumaluses ellab, peab halledusega üttema! „leikust on palju, agga pissut tõteggiaid!“ Armas luggeja, minna pallun sind süddamest, et sinna ommad palwed nende hingede pallumis-tega ühhendaksid, kes süddamest loewad: „tulgo meile sinno riit“. Minna pallun Issandat ka sinno hinge pärrast, et temma walmistaks sind ka tõteggiaks omma leikuse kallale, et sinna ennam ei woiks mahha jäda, waid tulleksid ruttabes, et lasjeksid omma nimme ka üllespanna nende sekka, kes Issanda nimmel omma nõdra jou möda sowiwad Issanda leikuse jures töle hakkata, et sinna tootaksid isse enneses Issandale, et tahhad Tedda tunnistada innimeste ees, et temma ka wõttaks sind tunnistada omma Issa ees, kes taewas on. Amen!

Sindworsi pärrijade kirjadega trükkida lubba antud

Baron Rossillon.